

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

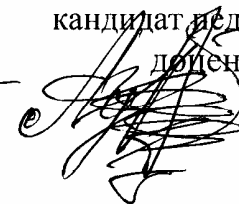
*Кафедра
психології та соціальної роботи*

Курсова робота
з психодіагностики на тему:
**«ТЕХНОЛОГІЯ ВИКОРИСТАННЯ
ОПИТУВАЛЬНИКА ДЖ. АЙЗЕНКА ДЛЯ
ВИЗНАЧЕННЯ ТЕМПЕРАМЕНТУ ЛЮДИНИ ТА
МІЖОСОБИСТІСНОЇ СУМІСНОСТІ»**

Виконала:
студентка групи ПС - 21

 Коник Іванна

Керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент Коваль О. Є.

985.

Тернопіль 2017 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Темперамент та міжособистісна сумісність як предмет дослідження у психодіагностиці	
1.1 Теоретичний аналіз дослідження темпераменту людини та міжособистісної сумісності в теорії Дж. Айзенка і Б.Й.Цуканова.....	6
1.2 Опис теоретичного та діагностичного конструкту опитувальника Дж. Айзенка.....	12
1.3 Технологія проведення методики та інтерпретації результатів.....	14
РОЗДІЛ 2. Емпіричне дослідження темпераменту людини та міжособистісної сумісності	
2.1 Логіка і методика організації дослідно-експериментальної роботи.....	18
2.2 Результати досліджуваних темпераментальних властивостей шляхи корекції та самокорекції.....	19
РОЗДІЛ 3. Психодіагностичний портрет як само презентація.....	32
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Кожен віковий період виявляє певні особливості в когнітивному, соціальному та фізичному розвитку студента, які й зумовлюють відповідну наступність ситуативних змін під час взаємодії студента із соціальними інститутами на мікро-, мезо- та екзорівнях. Моніторинг і врахування таких особливостей – важлива передумова організації зовні керованого, доречного й оптимально природного становлення особистості, визначення актуального її стану й тенденцій розширення зони найближчого розвитку майбутнього фахівця, зважаючи на його потенціал [23].

Щоденні спостереження показують, що одні люди відрізняються врівноваженістю, діють стримано, не виявляють своїх почуттів, інші ж при аналогічних обставинах відразу спалахують, нервують з приводу незначних подій. Одні емоційно вразливі, все сприймають близько до серця, почуття їх виявляються сильними і довготривалими, інші ж спокійно ставляться до навколишніх подій, емоції їх менш інтенсивні, неглибокі й нетривалі [10]. Є люди, які легко пристосовуються до змін в умовах життя, інші ж навпаки. Деякі люди відзначаються стійкістю настроїв, а у інших вони нестійкі. Різним буває й індивідуальний темп перебігу психічної діяльності. Ці особливості людей виявляються в їх практичній і розумовій діяльності. І саме до біологічно обумовлених підструктур особистості відноситься, перш за все, темперамент.

Згідно з сучасним психологічним словником, темперамент – це закономірне співвідношення стійких індивідуальних особливостей особистості, які характеризують різноманітні сторони динаміки психічної діяльності і поведінки [5].

Темперамент є одним з найбільш значущих і популярних в сучасному світі властивостей особистості. Інтерес до цієї проблеми виник більше двох з половиною тисяч років тому. Він був викликаний очевидністю існування деяких відмінностей, які зумовлені особливостями біологічної та фізіологічної побудови, а також особливостями соціального розвитку, неповторністю соціальних зв'язків і контактів

[2]. Темперамент визначає наявність деяких психічних відмінностей між людьми, таких як моделі поведінки, типологія особистості, рівень індивідуальної креативності, інтенсивність і стійкість емоцій, емоційна вразливість, темпу і енергійності дій, а також за цілою низкою інших динамічних характеристик [17]. Незважаючи на те, що робилися неодноразові і постійні спроби дослідити проблему темпераменту, до цього часу ця проблема відноситься до розряду спірних і до кінця не вирішених проблем сучасної психології. Потрібно сказати, що для визначення темпераменту та міжособистісної сумісності важливу роль відіграв опитувальник Г. Айзенка, бо саме за допомогою нього ми можемо визначати свій тип темпераменту та віднести себе до одного із 32 типів типологічних характеристик (Додаток А).

Зв'язок роботи із суспільною практикою. Всі працівники соціологічних професій (лікарі, психологи, соціальні робітники та інші) працюють із внутрішнім світом людини, який є взаємозбагаченням біологічних, спадкових властивостей і набутих якостей. І саме ці люди збагачують внутрішній світ і вносять корективи.

Стан дослідженості проблеми: теоретико-методологічними засадами вивчення темпераменту в психологічній науці займалися такі вчені, як:

А. В. Фурман, Б. Й. Цуканов, Дж. Айзенк, Е. Кречмер, У. Шелдон, І. П. Павлов, Б. М. Теплов, В. Д. Небиліцин.

Метою курсової роботи є розробка та апробація психодіагностичної технології використання опитувальника Дж. Айзенка для визначення темпераменту людини та міжособистісної сумісності.

Об'єктом дослідження є індивідуально психологічні особливості людини як суб'єкта міжособистісної сумісності.

Предметом дослідження є психологічна характеристика темпераментальних властивостей людини як особистості та їх типологічного обґрунтування. Досягнення поставленої мети передбачало вирішення **таких завдань:**

1. Проаналізувати дослідження темпераменту людини та міжособистісної сумісності в теорії Дж. Айзенка і Б. Й. Цуканова.
2. Описати технологію проведення методики Дж. Айзенка.

3. Визначити тип темпераменту студентів юридичного факультету та Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу й подати якісну (психологічну) характеристику отриманих результатів.

Поставлені завдання зумовили вибір **методів дослідження**: аналіз літературних джерел, синтез, систематизація і порівняння науково-теоретичного матеріалу, узагальнення, спостереження, опитування.

Вибірка емпіричного дослідження становила 100 осіб віком від 16 до 23 років.

РОЗДІЛ 1.

ТЕМПЕРАМЕНТ ТА МІЖОСОБИСТІСНА СУМІСНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ У ПСИХОДІАГНОСТИЦІ

1.1 Теоретичний аналіз дослідження темпераменту людини та міжособистісної сумісності в теорії Дж. Айзенка і Б. Й. Цуканова

Темперамент – це біологічний фундамент особистості, який базується на властивостях нервової системи, пов'язаний з будовою тіла та обміном речовин в організмі [3]. Темперамент успадковують, а тому зусилля людини мають спрямовуватися не на його зміну, а на те, щоб його знати та використовувати для адекватної реалізації у відповідній діяльності [2]. Центральна система зумовлюється тим, що темперамент визначає стиль поведінки людини та способи організації нею своєї діяльності. Генетично детерміновані властивості, що визначають атрибут структури особистості, зв'язав з темпераментом Дж. Айзенк та Б. Й. Цуканов.

Опитувальник, що на сьогодні має назву «Айзенка особистісний опитувальник» (Eysenck Personality Inventory, або EPI) був запропонований перший раз ще в далекому 1947 році. Він мав назву на честь клініки, де на той момент працював автор, і мав аббревіатуру MMQ англійською мовою. Опитувальник включав 40 тверджень, з якими випробуваному треба погодитися, відповівши «так», або не погодитися, відповівши, відповідно, «ні».

Всі пункти були запозичені з вже наявних тестових завдань, а сам автор добирав їх у відповідності з клінічними дослідженнями невротичних захворювань. Також проводилися дослідження. Згідні взяти участь в експерименті (2000 осіб) поділялися на дві групи – одні були невротиками, інші – здоровими. Скрупульозний аналіз відповідей випробовуваних з урахуванням їх діагнозів дозволив виявити два види невротичних розладів – істеричні і дистимічні. Згодом Айзенк висунув теорію, що відповіді на ці твердження дадуть привід судити також і по інших параметрах

особистості, таких як екстраверсія та інтроверсія. Він почав роботу над новим видом опитувальника, а ММQ відійшла на другий план, так і не знайшовши застосування у психології. Другий опитувальник, який називався МРІ, був опублікований в 1956 році. Він являв собою дві шкали – інтроверсія-екстраверсія і нейротизм – всередині кола. Бали визначалися згідно відповідей: «так», «ні», «не знаю». Застосування опитувальника показало значне розходження між практичними результатами та теоретичними очікуваннями Г. Айзенка.

Третій особистісний опитувальник Г. Айзенка – ЕРІ – побачив світ у 1963 році. На цей раз тест складався з 57 питань, 24 з яких визначали схильність до інтроверсії або екстраверсію, решта 24 – на емоційну стабільність, 9 тверджень зроблені для того, щоб визначити щирість відповідей. Г. Айзенк ретельно вивчив матеріали обстежень семисот солдатів, які страждали невротичними розладами, і зробив висновок, що риси, котрі визначає характер людини можна виділити за допомогою двох факторів: екстраверсії (або інтроверсії) та невротизму. Коло Айзенка побудоване на осях. Перший визначальний критерій є біполярним і повністю залежить від психологічних складових людини. Крайні точки осей показують спрямованість індивіда на навколишній світ, що є ознакою екстраверсії, або на внутрішні переживання, що характерно для інтровертів [1]. Вважається, що товариськість, відвертість, теплота і легкість – головні риси екстравертів. Інтровертам ж властива закритість, відчуженість, концентрація на своїх справах, спокій. Фактор номер два, становить коло Айзенка, – невротизм, показує людину з точки зору його емоційної стійкості, тривожності, власної самооцінки. Дана шкала має два кінці, один з яких означає характеристику зрілої та морально стійкої людини, в той час, як другий, навпаки, крайню ступінь невротизму, моральної нестійкості, невміння адаптуватися. Абсолютна більшість людей займає середнє положення. Рідкісне і цікаве явище, коли людина, що проходить тест «Коло Айзенка», опиняється на перетині двох ліній, цей факт дає привід віднести її до одного конкретного виду темпераменту (Додаток Б).

На сьогоднішній день опитувальник складається з 60 запитань, призначених для діагностики екстра - інтроверсії і нейротизму, а також питань, що становлять «Шкалу брехні», за якою визначається тенденція обстежуваного представити себе в кращому світлі. Опитувальник Айзенка дозволяє виявити вроджені властивості людини, що впливають на все її подальше життя. Кожному цікаво, що рухає його вчинками, почуттями та емоціями. Айзенк, використавши в роботі матеріали своїх численних попередників, створив тест, здатний визначити, до якого типу темпераменту відноситься людина. Якщо відповідати на питання тестування чесно і прямо, то дана методика показує дивовижно правдиві результати, що лише збільшило її популярність у світовому співтоваристві. Тест на визначення темпераменту заснований на припущенні, що нервовій системі людини притаманні деякі вроджені якості, які суттєво впливають на формування особистості [9]. Велику роль у створенні цього тесту зіграли дослідження Павлова та інших вчених. Дж. Айзенком в якості показників основних властивостей особистості було обрано екстраверсію-інтроверсію і нейротизм як емоційну нестійкість, напруження, емоційну збудливість, депресивність. Виразність цих властивостей пов'язана зі швидкістю вироблення умовних рефлексів та їх міцністю, балансом процесів збудження-гальмування в центральній нервовій системі та рівнем активації кори головного мозку з боку ретикулярної формації [9].

Показники екстраверсії-інтроверсії і нестабільності-стабільності взаємозалежні та біполярні. Кожний з них – це континуум між двома полюсами крайнощів вираження особистісних властивостей [11]. Поєднання цих двох різного ступеня виразності властивостей і становить своєрідність особистості. На основі поєднання цих двох базисних рис особистості утворюються чотири типи темпераменту, які відповідають класичним: емоційно стійкий і екстравертний – сангвінік; емоційно нестабільний і екстравертний – холерик; емоційно нестабільний і інтровертний – меланхолік; емоційно стійкий і інтровертний – флегматик.

меланхолік; емоційно стійкий і інтровертивний – флегматик [1].

Потрібно сказати, що визначним доктором психологічних наук Б. Й. Цукановим була обґрунтована власна одиниця часу у структурі психіки людини, як показник темпераменту [13]. Також у своїх подальших дослідженнях професором створена повноцінна теорія темпераменту як базові підструктури особистості [13].

За дослідженнями Б. Й. Цуканова, порядок розташування відомих типів темпераменту відповідає запропонованому Гіппократом (холерик-сангвінік-меланхолік-флегматик), а не за І. П. Павловим (холерик-сангвінік-флегматик-меланхолік), Г. Айзенком (колова схема: холерик-сангвінік-флегматик-меланхолік-холерик). Б. Й. Цуканов виділяє чотири «t-типи», що відповідають чотирьом класичним типам темпераменту, і додає до них ще один, проміжний, середній, або, як він назвав його, «врівноважений» тип. Ці п'ять типів віддалені один від одного на 0,1 сек ($t = 0,7$ сек -холерики; $t = 0,8$ сек - сангвініки; $t = 0,9$ сек - врівноважені; $t = 1,0$ сек - меланхоліки; $t = 1,1$ сек - флегматики). В індивідів з тими значеннями «t-типів» ступінь вираженості показників «екстраверсія-інтраверсія», «емоційна стабільність-невротизм», «збудження-гальмування» «рухливість» сягають найбільшого, середнього або найнижчого рівня [21;24; 25].

Б. Й. Цуканов кожному із зазначених п'яти «t-типів» дає психологічну характеристику, відносячи кожний з них до «чистого» типу темпераменту у класичному розумінні (окрім врівноваженого). Так як індивід $t = 0,7$ сек крайнього типу йому притаманна висока екстраверсія та емоційна стабільність, а збудження вдвічі перевищує гальмування, ці люди цілеспрямовані та агресивні у поведінці. І

саме вони наближуються до «чистого» холерика. Індивіди з $t = 0,8$ сек. мають високу екстраверсію і нейротизм, також високий рівень збудження і гальмування які врівноважують одне одного, у поведінці вони відрізняються рухливістю, веселістю, оптимізмом. Вони наближуються до чистих сангвініків. Індивіди з $t=0,9$ сек знаходяться начебто на умовному нулі, в якому функції займають середній рівень збудження і гальмування, вони виявляють себе як амбіверти і названі вченим «врівноважені». Важливо наголосити, що до відкриття цього типу темпераменту майже впритул підійшов І. П. Павлов, однак порушення ним природного порядку організації типів темпераменту не дало змогу відкрити його. Індивіди з $t = 1,0$ сек. мають виражену інтроверсію та високий нейротизм, гальмування у них переважає вдвічі над збудженням, вони дуже чутливі, ранимі, обачливі, й тому наближаються до чистого «меланхоліка». Індивіди з $t = 1,1$ сек. крайнім типом мають виражену інтроверсію та емоційну стабільність, високі рівні збудження і гальмування, що врівноважують одне одного, також їх рухливість удвічі менша, ніж у всіх інших типів. Вони спокійні, продуктивно працюють у звичній обстановці, тому вони відносяться до «чистих» флегматиків [24].

Для доведення цього варіанту розташування типів темпераменту у суцільному спектрі "τ-типів" Б.Й.Цуканов обирає шлях "зіставлення ступеня вираженості індивідуальних особливостей, що виявляються за допомогою особистісних опитувальників і відносяться до властивостей темпераменту, з власними значеннями "τ-типів" індивідів. Дослідження проводилося на двох незалежних вибірках здорових суб'єктів віком від 16 до 28 років". При цьому використовувались

особистісний опитувальник Г.Айзенка (Е - І: екстраверсія - інтроверсія; S - N: емоційна стабільність - нейротизм), адаптований Ленінградським НДПНІ ім. В. М. Бехтерева, а також опитувальник Я. Стреляу (Зб. - збудження; Гал. - гальмування; Рух. - рухливість), адаптований на кафедрі психофізіології факультету психології Московського державного університету ім. М.В.Ломоносова. У кожного з 347 піддослідних визначався "τ-тип" за процедурою відтворення інтервалів у 2, 3, 4, 5 сек. Для узагальнення результатів будувалися графіки, де на вісі абсцис відкладалися значення "τ-типів", а на осі ординат - значення показників Е - І, S - N, Зб., Гал., Рух. – у балах. Для узагальнення поведінки у суцільному спектрі "τ-типів": $E; I=f(\tau)$; $N; S=f(\tau)$; $Зб.=f(\tau)$; $Гал.=f(\tau)$; і $Рух.=f(\tau)$ - використовувався метод найменших квадратів. Результати узагальнення подані в (Додатку В) [24].

Потрібно сказати, що Цукановим був підрахований кількісний склад типологічних груп. Найбільше у людській популяції виявилось сангвінічного типу темпераменту – 44%, друга за чисельністю група – меланхолічного типу – 29%, третьою за обсягом групою є – холерічний тип, їх – 14% та четвертою у цьому ряду – група флегматоїдів, їх 9%. А найменшою є група врівноважених, яких зустрічається всього 4% [24]. Отже, Б.Й.Цуканову вдалося переконливо довести «натуральний порядок розташування індивідів у людській популяції, який створила сама природа і саме таке розташування типологічних груп першим побачив грецький геній Гіпократ. Також важливо сказати, що Б.Й.Цуканов наводить схему локалізації домінантних хвороб у суцільному спектрі «τ-типів». Вона в цілому відповідає тому, як Гіпократ пояснював походження хвороб у представників

чотирьох типів темпераменту – переважанням однієї із чотирьох рідин в організмі (Додаток Г).

Тому варто підкреслити, що наш досвід одночасного використання об'єктивного методу Б.Й.Цуканова для визначення типу темпераменту та особистісного опитувальника Дж. Айзенка як суб'єктивного методу свідчить передусім про різну валідність цих методів, першого – дійсно валідного щодо типів темпераменту, а другого щодо певних рис характеру.

Та на сьогоднішній час багато психологів користується особистісним опитувальником Дж. Айзенка для визначення типу темпераменту та міжособистісної сумісності, тобто взаємного прийняття партнерів по спілкуванню і спільній діяльності. Та варто констатувати, що в психології з'явився новий, об'єктивний, зручний метод для визначення темпераменту за Б.Й.Цукановим. який у доцільному вигляді доступний для використання психологами [14; 15; 16] .

Тому теорія Дж. Айзенка та Б. Й. Цуканова є дуже важливою в дослідженні темпераменту людини та міжособистісної сумісності.

1.2. Опис теоретичного та діагностичного конструкту опитувальника Дж. Айзенка

Створюючи свій опитувальник, Айзенк вирішив виправити помилки популярних теорій темпераменту Кречмера і К. Юнга, запропонувавши розглядати типології цих двох учених як систему з чотирьох координат. Першу координату утворює об'єктно-суб'єктна орієнтація (від максимальної екстраверсії до

максимальної інтроверсії). Другою координатою є норми патології. Середні величини патології (психічних відхилень) утворюють неврози та сильні психози. Третя координата шкала маніакально-депресивного психозу, шизофренія. Середина цієї шкали представлена нормальними психічними станами. Для одного типу темпераменту такі виступають симптоми (мінімально вираженою циклотимією) і власне циклотимією, для іншого дистонією і шизотимією. Середні величини психічних відхилень утворюють відповідно істерію і психастенію, а максимальні маніакально-депресивний психоз та шизофренію. Четверта координата утворена трьома типами статури: пікнічним, атлетичним і лептосомним [8]. Заслуга Г. Айзенка полягає, по-перше, у підведенні фізіологічної бази під чисто психологічні типи К. Юнга, і, по-друге, в тому, що всі психологічні прояви нормальні і патологічні розглядаються як континуум значень, а не як крайні типи. Але і в цьому випадку одна з координат, що відноситься до типів статури, залишається дискретною [4; 6]. Описуючи поведінку екстравертів та інтровертів, з одного боку, та осіб з високим і низьким нейротизмом з іншого, Г. Айзенк побудував свою модель типів темпераменту. Тип темпераменту, згідно з цим автором, являє собою один з чотирьох квадрантів при перетині двох ортогональних шкал: першою шкалою є - екстраверсія інтроверсія і другою - емоційна стабільність лабільність [7]. Перша шкала характеризує індивіда з боку "відкритості" зовнішнього світу, друга з боку його емоційної стійкості. Поєднання такої з екстраверсією Г. Айзенк ототожнює з типом сангвініка; емоційної лабільності і екстраверсії з холериком; емоційної стійкості та інтроверсії з флегматиком, а емоційної лабільності та інтроверсії із

меланхоліком.

У представленій моделі відсутні такі характеристики темпераменту, як емоційна збудливість і реактивність.

Підхід Айзенка до створення особистісних конструктів і розробки особистісних опитувальників цікавий, перш за все, тим, що він добре ілюструє можливість і необхідність одночасного і факторного аналізу, як засобу виділення особистісних змінних, і аналізу цих змінних за об'єктивними критеріями (наприклад, на основі порівняння різних груп піддослідних) [19]. Тому розробка теоретичного конструкту і створення для нього вимірювальної методики може відбуватися паралельно, з циклічними переходами від опису до вимірювання.

Діагностичний конструктор Г. Айзенк розробив так (Додаток Д):

1.3. Технологія проведення методики та інтерпретації результатів

Опитувальник Дж. Айзенка для визначення темпераменту людини містить 60 запитань, на які опитуваний повинен відповісти "так", або "ні" [22]. Час відповіді не обмежується, хоча затягувати процедуру не рекомендується. Інструкція: "Вам будуть запропоновані питання, що стосуються вашого звичайного способу життя. Якщо Ви згодні з твердженням, поряд з його номером поставте знак" + "(" так "), якщо ні - знак" - "(" ні "). Над питаннями довго не думайте, правильних і неправильних відповідей немає".

Кожен тип особистості природно зумовлений, не можна говорити про "хороших і поганих" темпераменти, можна лише вести мову про різні способи поведінки і діяльності, про індивідуальні особливості людини. Кожна людина, визначивши тип свого темпераменту, може більш ефективно використовувати його позитивні риси [9].

Показник "Інтроверсія - Екстраверсія" характеризує індивідуально-психологічну орієнтацію людини або (переважно) на світ зовнішніх об'єктів (екстраверсія), або на внутрішній суб'єктивний світ (інтроверсія). Прийнято вважати, що екстравертам властиві товариськість, імпульсивність, гнучкість поведінки, велика ініціативність (але мала наполегливість) і висока соціальна адаптованість.

Екстраверти зазвичай володіють зовнішньою чарівністю, прямолінійні в судженнях, як правило, орієнтуються на зовнішню оцінку. Добре справляються з роботою, що вимагає швидкого прийняття рішень. Інтровертам притаманні – не товариськість, замкнутість, соціальна пасивність (за досить великий наполегливості), схильність до самоаналізу і труднощі до соціальної адаптації. Інтроверти краще справляються з монотонною роботою, вони більш обережні, уважні та педантичні. Амбівертам притаманні риси екстра - та інтроверсії. Іноді особам, для уточнення цього показника рекомендується додаткове обстеження з використанням інших тестів [12].

Показник нейротизму характеризує людину з боку його емоційної стійкості (стабільності). Показник цей також біполярний і утворює шкалу, на одному полюсі якої знаходяться люди, які характеризуються надзвичайною емоційною стійкістю, прекрасною адаптованістю (показник 0-11 за шкалою "нейротизм"), а на іншому – надзвичайно знервованій, нестійкій і погано адаптованій тип (показник 14 - 24 по шкалі "нейротизм"). Емоційно стійкі (стабільні) - люди, несхильність до неспокою, стійкі по відношенню до зовнішніх впливів, викликають довіру, схильні до лідерства. Емоційно нестабільні (нейротичні) - чутливі, емоційні, тривожні, схильні болісно переживати невдачі і засмучуватися з дрібниць [18].

Інтерпретація показників насамперед здійснюється за шкалою «Щирість» (Додаток Е) . У даному випадку мова буде йти тільки лише про ступінь щирості при відповідях на питання тесту, а не про брехню як особистісну характеристику. Наступним кроком є інтерпретація за шкалою "Екстраверсія і інтроверсія", після чого – шкала "Нейротизму" (Додаток Є).

Обробка результатів здійснюється таким чином: спочатку необхідно обробити результати за шкалою "Щирість". Вона діагностує схильність давати соціально бажані відповіді. Якщо цей показник перевищує 5 балів, то можна стверджувати, що випробуваний не був щирим під час відповідей на питання тесту. Потім слід за кожним показником порахувати суму балів, нараховуючи по одному балу за кожну відповідь, що співпадає з ключем. Порівнявши отримані результати за шкалами "Екстраверсія" і "Нейротизм" з інтерпретацією в таблицях, необхідно відкласти на схемі отримані результати за шкалою "інтроверсія - екстраверсія" та за шкалою "нейротизм" (емоційна стійкість - нестабільність). Поєднання характеристик за двома шкалами вкаже на тип темпераменту (Додаток Б).

"Коло" Айзенка. В основі кожного з чотирьох типів лежать особливі поєднання властивостей нервової системи [12;20]:

-у холерика сильна нервова система, він легко переключається з одного на інше, але неврівноваженість його нервової системи зменшує сумісність (товариськість) з іншими людьми. Холерик схильний до різких змін в настрої, запальний, нетерплячий, схильний до емоційних зривів;

-у сангвініка також сильна нервова система, а значить, і хороша працездатність, він легко переходить до іншої діяльності, до спілкування з іншими людьми. Сангвінік прагне до частоті зміни вражень, легко і швидко відгукується на події, що відбуваються, порівняно легко переживає невдачі;

-у флегматика сильна, працездатна нервова система, але він насилу входить у іншу роботу і пристосовується до нової обстановки. У флегматика переважає спокійне, рівний настрій. Почуття зазвичай відрізняються сталістю;

-у свою чергу меланхолік характеризується низьким рівнем психічної активності, повільністю рухів, стриманістю міміки й мови, швидкою стомлюваністю. Його відрізняють висока емоційна чутливість до всього, що відбувається навколо нього. Чуйність до інших робить меланхоліків універсально злагідний (сумісними) з іншими людьми, але сам меланхолік схильний переживати проблеми всередині себе і, отже, схильний до саморуйнування.

Також за результатами «екстраверсії» і «інтроверсії», потрібно віднести себе до одного із 32 типів типологічних характеристик, щодо корекції та самокорекції (Додаток А).

РОЗДІЛ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕМПЕРАМЕНТУ ЛЮДИНИ ТА МІЖОСОБИСТІСНОЇ СУМІСНОСТІ

2.1. Логіка і методика організації дослідно-експериментальної роботи

Процедура соціально-психологічного дослідження, зважаючи на досвід відомих науковців [23], охоплювала такі етапи: 1) підготовча робота; 2) діагностична робота (групова діагностика та обробка одержаних відповідей); 3) індивідуальна робота (аналіз результатів кожного студента окремо, їх зіставлення з іншими даними, консультаційні та корекційні впливи); 4) узагальнення результатів обстеження; 5) визначення вікових особливостей та аналіз загальних тенденцій психосоціального розвитку студентів.

Щоб розпочати дослідно-експериментальну роботу, насамперед потрібно пройти самотестування, тобто пройти опитувальник Дж. Айзенка для визначення темпераменту, після чого здійснити обробку результатів для того щоб дізнатись свій тип темпераменту і переконатись, що ця методика є валідною і надійною. Після чого треба скласти вибірку для свого дослідження. Вибірка нашого емпіричного дослідження становитиме 100 осіб (студентів) віком від 16-23 років Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. О. Барвінського та юридичного факультету ТНЕУ. Для того, аби почати дослідження, нами було підготовлено бланки (Додаток Ж) для респондентів, де чітко вказувались вимоги, як правильно проходити опитування. Усі студенти були ознайомлені з теорією опитування і підготовлені до його проходження.

До початку обстеження потрібно викликати у респондентів посмішку, забезпечити комфортне самопочуття, щоб кожен із них почувався вільно, налаштувати на інтелектуальну працю; в аудиторіях сформувати спокійну атмосферу. У цьому випадку респонденти будуть бажати надавати виважену та

реальну оцінку чи судження щодо проблем, які підлягають аналізу в дослідженні. Кожного студента потрібно посадити окремо за партою для того, аби результати були вірними, а не списаними. Перед тестуванням не створювати в досліджуваних враження, що їх екзаменують. Розпочинати сумісну діяльність потрібно приблизно так: «Доброго дня! Хочу з вами провести тест-опитування Дж. Айзенка для того, щоб ви дізнались свій тип темпераменту. Ви не проти?». Коли студенти погодились, варто наголосити їм на тому, щоб вони підписали свої бланки, які їм будуть роздані (прізвище, ім'я, по батькові, кількість повних років, дату проведення). Якщо респондентів цікавить, для чого проводиться це опитування, варто відповісти на їх запитання так: «Тестування проводиться з метою отримання надійних результатів для моєї курсової роботи і водночас з користю для вас, аби ви дізнались свій тип темпераменту». Розпочати тестування потрібно зі слів: «Ви готові розпочинати?». Якщо так, то запитання потрібно читати чітко з інтонацією, щоб досліджуваним було все зрозуміло. Запитання варто повторити для того, щоб досліджуваним, які не зрозуміли або не почули, написали свою відповідь.

Після завершення опитування потрібно зібрати бланки відповідей. І насамкінець подякувати студентам за участь у тестуванні.

2.2. Результати досліджуваних темпераментальних властивостей шляхи корекції та самокорекції

Об'єктом дослідження стали студенти віком 16 – 23 років. Вибірка складалась зі 100 осіб – 20 -ти хлопців і 80 -ти дівчат. Термін проведення: лютий – квітень 2017 р. Характерологічні риси та особливості поведінки досліджуваних визначалися за допомогою опитувальника Дж. Айзенка для визначення темпераменту людини та міжособистісної сумісності за двома основними показниками: «інтроверсія-екстраверсія» і «стабільність-нестабільність». Аналіз співвідношення показників екстраверсії (Е) та нейротизму (Н) дав змогу визначити один із 32 типів особистості, якому притаманний той чи інший психологічний профіль. Перед проведенням

процедури опитування респонденти були ознайомлені з інструкцією, кожному був розданий бланк, який вони мали заповнити, відповівши на 60 питань.

На основі зібраного матеріалу підраховано суму балів за шкалами щирості, екстраверсії та нейротизму, за допомогою яких був визначений тип темпераменту (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1.

Результати досліджуваних темпераментальних властивостей студентів (16-23 років) ЮФ ТНЕУ ТА ЧГПК ім. О. Барвінського за опитувальником Дж. Айзенка, м. Тернопіль, м. Чортків. Вибірка 100 осіб, січень-квітень 2017р.

№ з/п	Прізвище, ім'я	Вік/років	Професія/Спеціальність	Шкала «Щирості»	Стабільність-нейротизм	Екстраверсія-інтроверсія	Переважаючий тип темпераменту
1	Слупко Аня	19	Психологія	1	9	12	Флегматико / сангвінічний
2	Ящук Аня	18	Право міжнародне	3	14	16	Холеричний
3	Марцішко Леся	20	Інформатика	5	14	8	Меланхолійний
4	Петричко Петро	18	Початкова освіта	8	8	16	Сангвінічний
5	Гнатюк Анастасія	18	Інформатика	3	12	19	Холерико / Сангвінічний
6	Бугель Тетяна	18	Початкова освіта	3	22	12	Меланхоліко / Холеричний
7	Коломия Наталія	19	Початкова освіта	5	19	17	Сангвінічний
8	Сосанчин Надія	23	Філолог	6	23	3	Меланхолійний
9	Павуляк Ольга	18	Інформатик	8	14	11	Меланхолійний
10	Пожернюк Уляна	18	Початкова освіта	5	10	17	Сангвінічний
11	Герега Оксана	17	Початкова освіта	5	19	11	Меланхолійний
12	Курчинський Руслан	18	Початкова освіта	4	18	16	Холеричний
13	Заворотна Мар'яна	18	Інформатика	7	17	13	Холеричний
14	Фік Олена	18	Інформатика	10	16	11	Меланхолійний
15	Іванюк Ірина	18	Початкова освіта	4	13	17	Холеричний
16	Юхимик Анастасія	19	Інформатика	5	15	19	Холеричний
17	Остафійчук Максим	18	Соціальна робота	6	13	13	Холеричний
18	Вархол Анастасія	19	Соціальна робота	5	22	17	Холеричний
19	Гаврилюки Наталія	20	Соціальна робота	2	17	9	Меланхолійний

20	Штокало Андрій	20	Соціальна робота	4	7	21	Сангвінічний
21	Козюк Інна	19	Соціальна робота	6	14	17	Холеричний
22	Пеняк Богдан	20	Соціальна робота	5	3	17	Сангвінічний
23	Буркосова Олена	20	Соціальна робота	2	17	22	Холеричний
24	Кушик Артур	19	Соціальна робота	4	14	21	Холеричний
25	Сиглова Юля	19	Соціальна робота	5	16	17	Холеричний
26	Сич Мар'яна	20	Соціальна робота	7	13	15	Холеричний
27	Гладенька Наталія	20	Соціальна робота	2	23	9	Меланхолійний
28	Барилко Вікторія	19	Соціальна робота	6	17	12	Холерико / Меланхолічний
29	Вовчук Віра	20	Соціальна робота	3	18	13	Холеричний
30	Василик Оля	20	Соціальна робота	3	15	10	Меланхолійний
31	Долиша Євгенія	18	Соціальна робота	2	21	13	Холеричний
32	Бериацька Ілона	19	Соціальна робота	6	5	22	Сангвінічний
33	Уруська Лілія	18	Соціальна робота	15	22	5	Холеричний
34	Музика Ірина	18	Соціальна робота	3	10	22	Холеричний
35	Клімова Аліна	20	Соціальна робота	7	17	14	Холеричний
36	Петровська Анна	19	Соціальна робота	4	19	16	Холеричний
37	Снібіцька Катерина	19	Соціальна робота	4	9	9	Флегматичний
38	Невінчана Христина	18	Соціальна робота	3	21	18	Холеричний
39	Сендецький Назарій	18	Соціальна робота	5	12	18	Холерико / сангвінічний
40	Кульбаба Іванна	19	Соціальна робота	3	12	17	Холерико / Сангвінічний
41	Сидорюк Катерина	18	Право	4	13	19	Холеричний
42	Сивак Влад	17	Психологія	4	13	12	Холерико / Меланхолійний
43	Мякота Оксана	18	Право	4	22	14	Холеричний
44	Трухан Віталій	17	Психологія	2	9	16	Сангвінічний
45	Виноградова Таня	16	Психологія	4	10	14	Сангвінічний
46	Колос Анастасія	18	Психологія	2	9	23	Сангвінічний
47	Проскуренко Таня	18	Психологія	6	14	11	Меланхолійний
48	Рацієвська Ірина	18	Психологія	5	15	11	Меланхолійний
49	Калитюк Діана	17	Психологія	6	14	12	Холерико / меланхолійний
50	Качмар Світлана	17	Право	4	12	14	Холерико / Сангвінічний
51	Ковальський Віталій	18	Право	3	12	18	Холерико / Сангвінічний
52	Федус Вікторія	17	Міжнародне право	4	18	16	Холеричний
53	Курбан Наталія	18	Право	3	11	11	Флегматичний
54	Михайлів Ольга	18	Право	3	12	17	Холерико / Сангвінічний
55	Сабан Анастасія	18	Право	2	9	14	Сангвінічний
56	Махновецький Юра	17	Право	0	9	15	Сангвінічний
57	Паляниця Тетяна	17	Право	7	7	10	Флегматичний
58	Кревець Світлана	17	Міжнародне право	2	16	18	Холеричний

59	Грибовська Юлія	18	Міжнародне право	6	11	18	Сангвінічний
60	Козик Марія	20	Соціальна робота	4	16	9	Меланхолійний
61	Чухрай Дарина	17	Психологія	6	13	21	Холеричний
62	Ламиш Тетяна	17	Право	5	21	7	Меланхолійний
63	Железняк Анна	19	Право	1	22	10	Меланхолійний
64	Цимбалюк Мирон	17	Право	5	8	13	Сангвінічний
65	Малецька Людмила	17	Право	5	5	14	Сангвінічний
66	Чихарівська Галина	17	Право	3	16	14	Холеричний
67	Табас Христина	18	Право	8	13	12	Холерико / Меланхолійний
68	Пелехата Тетяна	17	Психологія	2	21	10	Меланхолійний
69	Адамович Ольга	18	Право	6	14	6	Меланхолійний
70	Кулик Лілія	18	Соціальна робота	3	13	11	Меланхолійний
71	Проців Тетяна	17	Право	2	13	23	Холеричний
72	Ониськів Наталія	18	Право	3	15	19	Холеричний
73	Безругцо Тарас	18	Право	4	6	11	Флегматичний
74	Пацула Анастасія	17	Психологія	2	11	14	Сангвінічний
75	Корочанська Альона	17	Психологія	2	21	12	Холерико / Меланхолійний
76	Коцмира Тетяна	18	Психологія	2	18	13	Холеричний
77	Зібровський Андрій	19	Соціальна робота	8	2	15	Сангвінічний
78	Петрук Юлія	18	Психологія	0	14	16	Холеричний
79	Резнік Катерина	17	Право	6	10	6	Флегматичний
80	Касько Надія	18	Психологія	4	7	15	Сангвінічний
81	Микимів Людмила	18	Право	3	18	15	Холеричний
82	Софіна Алла	17	Психологія	3	13	6	Меланхолійний
83	Хасплатова Іраде	17	Психологія	2	13	19	Холеричний
84	Підлісна Ірина	18	Психологія	4	12	17	Холерико / Сангвінічний
85	Магльована Надія	17	Психологія	9	9	10	Флегматичний
86	Петрусь Наталія	19	Психологія	6	22	6	Меланхолійний
87	Білешевич Тетяна	17	Право	2	9	20	Сангвінічний
88	Шлейка Олег	18	Право	3	3	20	Сангвінічний
89	Грошка Денис	18	Право	4	3	21	Сангвінічний
90	Крисько Богдан	19	Право	1	10	17	Сангвінічний
91	Бондира Вікторія	18	Право	2	16	17	Холеричний
92	Дані Віталія	18	Право	5	11	17	Сангвінічний
93	Герасимчук Марія	17	Право	6	12	12	Врівноважений
94	Василишин Діана	17	Право	3	8	16	Сангвінічний
95	Пухонська Зоряна	18	Право	3	13	17	Холеричний
96	Коник Дмитро	16	Комп'ютерна інженерія	2	14	15	Холеричний
97	Парасюк Оля	17	Право	7	6	14	Сангвінічний
98	Милешко Андрій	18	Право	4	16	18	Холеричний
99	Хлелик Оксана	17	Міжнародне право	2	16	21	Холеричний
100	Оперчук Оля	17	Право	1	20	17	Холеричний

Якісний аналіз дослідження:

1. Шлейка Олег та Грошка Денис за типом темпераменту є сангвініками і відносяться до типу під № 2. Їм притаманна радісність, комунікабельність, публічність, люблять спілкуватися з іншими. Легко прощають образи, перетворюють конфлікти на жарт, вразливі, прагнуть до новизни. Користуються загальною любов'ю. Однак поверхневі та безпечні, вибагливі та артистичні. Не вміють досягати результатів (захоплюються, але швидко байдужіють).

Шляхи корекції та самокорекції: схвалювати їхню працелюбність, використовувати природний артистизм і схильність до новизни. Бажано ненав'язливо привчати до наполегливості, до дисципліни, організованості (пропонуючи оригінальні завдання). Також рекомендується допомогти організувати час (його заповнити якою-небудь цікавою роботою).

2. Сасанчин Надія за типом темпераменту є меланхоліком і відноситься до типу під № 4. Досліджувана неспокійна, насторожена, невпевнена у собі, прагне опіки, некомунікабельна, вкрай ранима. Адаптація проходить повільно. Надія не любить активний стиль життя, часто схильна до філософствування та легко драматизує ситуацію.

Шляхи корекції та самокорекції: Надію варто підтримувати, відмежувати від насмішок. Потрібно виділяти її позитивні сторони (вдумливість, схильність до монотонної діяльності). Підібрати для неї діяльність яка потребує активного спілкування, чіткої тимчасової регламентації, а також не включену до жорсткої системи субординації. Активізувати інтерес до навколишніх.

3. Зібровський Андрій за типом темпераменту є сангвініком і відноситься до типу під № 9. Опитуваний активний, життєрадісний, комунікабельний. У спілкуванні не розбірливий, легко потрапляє в асоціальні угруповання внаслідок поганого опору дезорганізуючим умовам, схильний до новизни та допитливий. Соціальний інтелект розвинений слабо, не вміє адекватно оцінювати та само оцінювати, часто не має твердих принципових установок. Андрій довірливий та енергійний.

Шляхи корекції та самокорекції: Потрібно встановити з Андрієм доброзичливі стосунки, але він має відчувати, що за ним спостерігають. Прагнути спрямовувати його енергію в конструктивне русло (наприклад зацікавити глобальною ідеєю досягти чого-небудь). Потрібно долучати до складу групи із сильним лідером і позитивними установками.

4. Пеняк Богдан за типом темпераменту є сангвініком і Пухонська Зоряна є холериком, хоча у них різний тип темпераменту та вони відносяться до одного і того самого типу під № 10. Богдан і Зоряна артистичні, люблять розважати інших. Вони недостатньо наполегливі, товариські, урівноважені.

Шляхи корекції та самокорекції: Потрібно підтримувати їхні зусилля, спрямовані на досягнення цікавих цілей (у них самих вистачає ініціативи вибрати якусь заняття або мету, але не вистачає завзятості). Варто заохочувати їхній артистизм, але не допускати до блюзнірства.

5. Штокало Андрій та Бернацька Ілона за типом темпераменту є сангвініками і відносяться до типу під № 11. Активні, товариські, благородні та честолюбні. Легко погоджуються на ризиковані розваги, не завжди розбірливі у друзях, у засобах досягнення своєї мети, шляхетні, хоча часто егоїстичні. Мають організаторські схильності.

Шляхи корекції та самокорекції: Потрібно заохочувати і розвивати організаторські схильності. Ілона та Андрій можуть бути лідерами але їх потрібно контролювати. Утримувати від пихатості. Можна допускати колективну критику вразі потреби.

6. Колос Анастасія та Білешевич Тетяна за типом темпераменту є сангвініками, Музика Ірина, Кушик Артур, Чухрай Дарина і Проців Тетяна за типом темпераменту є холериками і всі вони відносяться до типу під № 12. Досліджувані легко підпорядковуються дисципліні, мають почуття власної гідності. Організатори, схильні до мистецтва і спорту. Також вони активні, влюбливі, легко захоплюються людьми і подіями. Вразливі.

Шляхи корекції та самокорекції: За своєю природою досліджувані – лідери,

причому як емоційно, так і ділового плану. Потрібно підтримувати лідерські зусилля, допомагати, спрямовувати в ділове і особистісне русло.

7. Буркосова Олена і Хмелик Оксана за типом темпераменту є холериками і відносяться до типу під № 13 - це складний тип. Пихаті, енергійні, життєрадісні. Не мають, як правило, високої духовної спрямованості. Досліджуванні занурені у життєві радощі. Основна мета життя – задоволення побутових потреб. Люблять престижність, усіма силами прагнуть досягти удачі, успіху, вигоди. Зневажають невдах. Вони комунікабельні та демонстративні.

Шляхи корекції та самокорекції: Основне завдання навколишніх – тримати у «рамках», тому що особи такого типу схильні до зазнайства, підпорядкування собі оточуючих. Діяти потрібно краще спокійно і твердо. Виділяти інших, підкреслюючи позитивно особистісні якості. Досліджуванним можна запропонувати роль організатора. При цьому у них потрібно вимагати виконання обов'язків. Займатись їхнім естетичним вихованням.

8. Коломия Наталія за типом темпераменту є сангвініком, Вархол Анастасія, Оперчук Оля і Невінчана Христина є холериками, та всі вони відносяться до типу під № 14. Владні, недовірливі, підозрілі та педантичні. Завжди прагнуть до першості, дріб'язкові, насолоджуються будь-якою перевагою. Досліджуванні схильні до насмішок над більш слабкими.

9. Долиша Євгенія, М'якота Оксана, Уруська Лілія за типом темпераменту є холериками, Гладенька Наталія, Железняк Аня, Пелехата Тетяна є меланхоліками, Корочанська Альона, Бугель Тетяна є холерично-меланхолійним типом темпераменту, і відносяться до типу під № 15. Постійно незадоволені, буркотливі, схильні до причіпок. Дрібязково вимогливі але до уїдливості не схильні. Легко ображаються через дрібниці. Часто похмурі, дратівливі. У справах невпевнені, зате у стосунках – підлеглі. Шляхи корекції та самокорекції: Бажано налагодити хоча б мінімальні взаємостосунки. Це легше зробити на упередженості. Варто цікавитись їхнім самопочуттям, успіхами в довірливій бесіді. Заохочувати за старанність перед усім колективом, що дозволяє якось налагодити взаємостосунки з ровесниками.

10.Петрусь Наталія та Ломиш Тетяна за типом темпераменту є меланхоліками і відносяться до типу під № 16. Недовірливі, таємно пристрасні, мовчазні, замкнuto образливі, самолюбні, незалежні, мають критичний розум, песимісти., схильні до узагальненого мислення. Часто виявляють невпевненість у собі.

Шляхи корекції та самокорекції: У підході співпраці бажано дотримуватися оберегаю чого режиму, заохочувати при першій нагоді, ставитись до них доброзичливо з повагою. Слід підтримувати справедливі критичні судження, але уникати розвитку моралізування і критиканства.

11. Парасюк Оля за типом темпераменту є сангвініком і відноситься до типу під №17. Дуже емоційна, захоплена, життєрадісна, товариська, влюблива. У контактах нерозбірлива, дружньо налаштована до всіх. Користується симпатією навколишніх. Не прагне до лідерства, воліє до інтимно-дружніх особистісних зв'язків.

Шляхи корекції та самокорекції: Потрібно підтримувати позитивний настрій. Бажано розвивати естетичні схильності, вмотивовувати захоплення (заохочувати, цікавитися, пропонувати виступити перед групою). Стимулювати вироблення вольових якостей (наполегливості, рівня домагань).

12.Бондира Вікторія, Петровська Аня, Милешко Андрій,Сиглова Юля за типом темпераменту є холериками і відносяться до типу під № 20. Дуже демонстративні, не вміють співпереживати, емоційно бідні. Люблять протиставляти себе колективу та дуже напористі у досягненні значущих для себе цінностей. Престижні та часто фальшиві.

Шляхи корекції та самокорекції: Режим взаємодії повинен бути м'яким, терпимим, щоб не загострювались негативні якості. Потрібно залучати їх до спортивних або технічних занять, щоб можна було перевести енергетику в позитивне русло, а потребу в боротьбі за першість – у прийнятну форму. Також потрібно займатись естетичним вихованням. Залучати до життєдіяльності і позитивних соціальних груп із сильним лідером.

13. Виноградова Таня, Махновецький Юра, Сабан Анастасія, Цимбалюк Мирон, Пацула Анастасія за типом темпераменту є сангвініками, Кочмар Світлана є холерично-сангвінічним типом і відносяться до типу під №21. Дуже енергійні, діяльні. «Улюбленці публіки». Вважається що особи такого типу щасливі. І справді вони часто дуже обдаровані, легко навчаються, артистичні, маловтомлювані. Однак наявність цих якостей часто має негативні результати. З дитинства звикають що їм все доступно, у результаті чого не вчаться серйозно працювати над досягненням мети. Легко все кидають, часто переривають дружбу. Мають низький соціальний інтелект.

Шляхи корекції та самокорекції: Вимагають доброзичливого і водночас суворого ставлення. У колективі їх не варто вибирати на лідерські посади (краще часто пропонувати разові доручення організаторського типу). Чітко вимагати виконання доручень.

14. Слупко Аня за типом темпераменту є сангвінічно-флегматичним типом, Кубрак Наталія, Слібіцька Катя, Магльована Надія є флегматиками і відносяться до типу під № 22. Дуже пасивно-байдужі, упевнені у собі, у ставленні до навколишніх чітко вимогливі. Злопам'ятні. Часто виявляють пасивну впертість, дуже педантичні, дріб'язкові, розважливі, холоднокровні. До чужої думки ставляться байдуже.

Шляхи корекції та самокорекції: Потрібно створити в них відчуття, що вони цікаві своїм співрозмовникам, тренеру. Слід цікавитися дрібницями побуту, самопочуттям. Серед громадських доручень бажано вибирати щось, що вимагає акуратного виконання (ведення журналу або табеля). Хвалити за старанність. Допомогати у виборі заняття.

15. Трухан Віталій, Грибовська Юлія, Крисько Богдан, Даня Віталій, Василишин Діана, Пожернюк Уляна за типом темпераменту є сангвініками, Кульбаба Іванна, Сендецький Назарій, Гнатюк Анастасія є холерико сангвінічним типом і відносяться до типу під № 23. Комунікбельні, активні, ініціативні, захоптиві та при цьому вміють керувати собою. Вміють домагатися наміченої мети. Честолюбні, люблять лідирувати і вміють бути організаторами. Користуються

довірою і щирою повагою навколишніх.

Шляхи корекції та самокорекції: Створити можливість у них реалізувати потенціал лідерства. Допомогати у вирішенні групових та індивідуальних завдань . Стежити за тим, щоб навантаження для них були в розумних межах.

16. Касько Надія, Малецька Людмила, Петричко Петро за типом темпераменту є сангвініком і відносяться до типу під № 24. Активні, урівноваженні, досить комунікабельні, Приязні до нечисленних друзів, упорядковані. Вміють ставити перед собою завдання і домагатися їх вирішення. Не схильні до суперництва. Іноді вразливі.

Шляхи корекції та самокорекції: Досліджувані цього типу воліють спокійного, довірливого ставлення навколишніх, особливо друзів. Бажано налагоджувати чіткі ділові контакти.

17. Безручко Тарас, Паляниця Тетяна за типом темпераменту є флегматиками і відносяться до типу під № 25. Активні, іноді вибухові, а іноді безтурботно веселі. Часто спокійні, байдужі, ініціативи майже не виявляють, діють за вказівкою, пасивні у соціальних контактах. Схильні до монотонної клопіткої роботи.

Шляхи корекції та самокорекції: Бажано спокійне, ділове ставлення до них. Знаходити і рекомендувати краще індивідуальні заняття. Добре справляться з адміністративною роботою.

18. Резнік Катерина за типом темпераменту є флегматиком і відноситься до типу під № 26. Спокійна, урівноважена, терпляча, педантична, честолюбива, цілеспрямована. Має стійкі життєві принципи. Часом уразлива.

Шляхи корекції та самокорекції: Любить довірливі стосунки, спокійний тип роботи. Бажано заохочувати у групі за акуратність, старанність. Потрібно працювати над підвищенням упевненості у своїх силах.

19. Софіна Алла, Марцішко Леся за типом темпераменту є меланхоліками і відносяться до типу під № 27. Тонко чутливі, нав'язливі, цінують інтимно-довірливі стосунки, спокійні, цінують гумор. Переважно оптимісти, іноді панікують, а іноді впадають в депресії, однак частіше спокійні, задумливі.

Шляхи корекції та самокорекції: Створити умови активної і водночас спокійної діяльності. Бажано уникати жорстокої регламентації. Рекомендувати естетичні та літературні заняття.

20. Гаврилюк Наталя, Козлик Марія. Герега Оксана за типом темпераменту є меланхоліками і відносяться до типу під №28. Честолюбні, заповзяті, серйозні, іноді схильні до понурно-тривожного настрою. Контактують з нечисленними друзями, недобррозичливі, іноді недовірливі. Самостійні у вирішенні принципових питань, але залежить від близьких в емоційному житті.

Шляхи корекції та самокорекції: Потрібно спрямувати зусилля на підвищення самооцінки, зміцнювати впевненість у собі.

21.Микимів Людмила, Коумира Тетяна, Чихарівська Галина, Федус Вікторія, Вовчук Віра, Коршинський Руслан, Клімова Аліна, Заворотна Мар'яна за типом темпераменту є холериками, Барилко Вікторія є холерико-меланхолійним типом, Підлісна Ірина є холерико-сангвінічним типом і всі вони відносяться до типу під № 29. Безальтернативно вимогливі до навколишніх, уперті, горді, дуже честолюбиві, енергійні, товариські, настрій частіше бойовий. Невдачі приховують, люблять бути на публіці, холоднокровні.

Шляхи корекції та самокорекції: Взаємостосунки потрібно вибудовувати на основі поваги, високої вимогливості. Можна сміятись над недоліками, якщо досліджуванні виявляють зарозумілість.

22. Хосполатова Іраде.Петрук Юлія, Ониськів Наталія, Іванюк Ірина,Юхимик Анастасія, Козюк Інна, Сидорак Катерина, Кравець Світлана, Ящук Аня за типом темпераменту є холериками, Михайлів Оля і Ковальський вВіталій є холерично-сангвінічним типом і відносяться всі вони до типу під № 30. Горді прагнуть до першості, злопам'ятні, прагнуть до лідерства у всьому. Енергійні, завзяті, спокійні, розважливі, люблять ризик, непохитні у домаганнях.

Шляхи корекції та самокорекції: Не допускати зазнайства, підтримувати у вияві позитивних зусиль, допомагати у лідерстві, не допускати командний стиль взаємостосунків. Нейтралізувати озлобленість. Потрібно розвивати соціальний

інтелект.

23. Василик Оля, Проскурено Таня, Рацієвська Ірина, Адамович Оля, Кулик Лілія. Фік Олена, Павуляк Ольга за типом темпераменту є меланхоліками, Сич Мар'яна і Остафійчук Максим є холериками і відносяться до типу під № 31. Сором'язливі, незаздрісні, прагнуть до самостійності, прив'язливі, доброзичливі. Із близькими людьми виявляють спостережливість, почуття гумору, схильні до глибоких, довірливих стосунків. Уникають ситуацій ризику, небезпеки, іноді схильні до швидких рішень.

Шляхи корекції та самокорекції: Потрібно забезпечити доброзичливі обставини життя, намагатися залучати до активного вирішення ділових питань. Заохочувати соціальну активність, задіювати до будь-яких заходів.

24. Табас Христина, Колитюк Діана, Сивян Влад за типом темпераменту є холерико-меланхолійним типом, Герасимчук Марія є врівноваженим типом. Коник Дмитро є холериком і всі вони відносяться до типу під № 32. Честолюбні, їхні невдачі не знижують їхньої упевненості. Зарозумілі, злопам'ятні, енергійні, заповзяті, цілеспрямовані, схильні до конфліктності. Не поступаються навіть якщо неправі, мук совісті не відчують, у спілкуванні не схильні до співпереживання.

Шляхи корекції та самокорекції: Не потрібно підтримувати в конфліктних ситуаціях. Впливати потрібно через честолюбство. Стосунки підтримувати рівні, намагаючись поволі розвивати соціальний інтелект.

Отже, можна зробити такий висновок:

Зі 100 опитаних студентів:

- 49 людей виявились холеричним типом, у відсотках це становить 42,5% з яких 3,5% виявились нещирими при відповідях;
- 33 людини є сангвінічним типом, у відсотках це становить 29% з яких 3% виявились нещирими при відповідях;
- 24 людям притаманний меланхолічний тип, у відсотках це становить 21%, з яких 2,5 виявились нещирими при відповідях;

- 7 людей мають флегматичний тип, у відсотках це становить 6,5, з яких 2% виявились нещирими при відповідях. Зі 100 людей лише 1 людина має врівноважений тип темпераменту, це становить 1%.

РОЗДІЛ 3

ПСИХОДІАГНОСТИЧНИЙ ПОРТРЕТ, ЯК САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ

Я, Коник Іванна Андріївна, студентка юридичного факультету ТНЕУ спеціальності «Психологія», навчаюсь зараз на II курсі. Я дуже щаслива, що обрала цю професію, адже вірю, що в майбутньому зможу допомагати людям. Мені 20 років. Займаюсь музикою та спортом, люблю малювати, пишу вірші.

Вивчаючи дисципліну «Психодіагностика», я опанувала багато цікавих тестів, методик і опитувальників, за допомогою яких змогла пізнати себе та свій внутрішній світ. Завдяки опитувальнику Дж. Айзенка я визначила свій тип темпераменту – сангвінік, екстраверт, стабільна особистість. Відношуся до типу №12 – активна, маю почуття власної гідності, організатор, схильна до мистецтва і спорту, влюблива, легко захоплююсь людьми і подіями, легко підпорядковуюсь дисципліні, вразлива.

Методика «Пізнай свій характер» як це 12 незакінчених малюнків, які потрібно домалювати на свій розсуд та уяву, показала мені такі результати: я часто беру на себе роль лідера у різних життєвих ситуаціях, маю неспокійну вдачу, у мене високорозвинена честолюбність і водночас впевненість у досягненні своєї мети, володію високою здатністю і внутрішньою комунікабельністю, я впевнена у собі, вмю переконувати, схилити людей на свій бік, самодисциплінована, здатна наполегливо працювати, у моєму внутрішньому світі є переживання логічного мислення, практичного підходу до розв'язання життєвих проблем.

За тестом Дж. Равена мій рівень інтелектуального потенціалу становить 116 одиниць IQ (із 60-ти задач різного ступення я розв'язала 52), що означає високу інтелектуальність, а відтак вмю розв'язувати складні життєві ситуації.

За експрес-діагностикою Л. І. Вассермана в мене виявився середній рівень невротизації і він свідчить про мою емоційну стійкість, позитивні переживання (спокій, оптимізм); про почуття власної гідності; незалежності,

соціальної сміливості; про легкість у спілкуванні а також іноді про негативні переживання (тривожність, напруженість, занепокоєння, розгубленість).

За методикою діагностики К. Томаса найбільш притаманним способом розв'язання конфліктів для мене є співробітництво і компроміс це означає що для мене важливим є задоволення інтересів обох сторін конфлікту, взаємний обмін поступками для досягнення рішення, яке б влаштувало мене та інші сторони конфлікту.

За опитувальником акцентуацій К. Леонгарда-Шмішека (Д.В.) в мене яскраво виражена акцентуація афективно-екзальтованого типу, а найменше вираженими типами акцентуацій у мене є: дистимічний тип і тривожно-боягузливий, що характеризується високою контактністю, улюбливістю, здатністю захоплюватися, часто сперечаюся але не загострюю суперечку до конфлікту, віддана друзям та близьким, альтруїстична, здатна співчувати, маю гарний естетичний смак, виявляю яскравість та щирість почуттів. Також я підладна частим змінам настрою, поривчаста, легко переходжу від стану захоплення до стану розчарування. Варто сказати, що у мене відсутня серйозність, повільність, слабкість волевих зусиль, занижена самооцінка, загострене почуття справедливості, не готова підкорятися іншим людям. Також відсутня невпевненість у собі, відчуття власної неповноцінності.

За тестом особистісної відповідальності О.Є. Фурман і А.В. Фурмана у мене високий рівень відповідальності, що показує на мій *високий* рівень етичного розвитку та дотримання всіх правил та норм.

Тест-опитувальник А.В.Фурмана «Наскільки ти адаптований до життя» виявив високий рівень у мене особистісної адаптивності, вміння соціалізуватись, комфортно і благополучно почувати себе.

За опитувальником термінальних цінностей І.Г. Сеніна виявилися найвищі показники були у сфері «Досягнення», що означає що я прагну до осягнення конкретних і відчутних результатів у різні періоди життя Це означає, що я ретельно планую своє життя, ставлячи конкретні цілі на певному етапі і вважаю, що головне

домогтися цих цілей. Найнижчі показники у сфері «креативність», це означає, що я не прагну вносити зміни в якісь сфери життя і не прагну до реалізації своїх творчих можливостей.

У життєвих сферах найвищі показники були за шкалою: «Навчання і освіта», що означає, що я прагну до підвищення рівня своєї освідченності, розширенню кругозору.

За Фрайбурзьким особистісним опитувальником отримано такі результати:

I – вище середнього рівень невротизації особистості.

II – середній рівень спонтанної агресивності.

III – середній рівень депресивності.

IV – вище середнього рівень дратівливості .

V – високий рівень комунікабельності.

VI – високий рівень врівноваженості, висока стійкість до стресу, хороша захищеність до дії стрес-чинників звичайних життєвих ситуацій, що базується на упевненості в собі, активності.

VII – середній рівень психопатизації екстрапенсивного типу.

VIII – середній рівень сором'язливості.

IX – високий рівень прагнення до довірливо-відвертої взаємодії з оточуючими людьми при високому рівні самокритичності. Відвертий у проходженні тесту.

X – екстраверт.

XI – середній рівень емоційного стану.

XII – низька оцінка свідчить про протікання психічної діяльності (маскулізму і фемінізму) за жіночим типом.

За проективною методикою «До чого прагнете і чого уникаєте в даний момент» виявилось що на даний час я прагну енергійного руху уперед і вгору, позначаючи цілеспрямовану активність, також прагну до успіху, до визнання, до влади. Я прагну настояти на своєму, мені притаманна впертість, не бажання пристосовуватися, негнучкість поведінки, готова іти на поступки заради інших. Уникаю пристосування, хитрості, не здатна іти на пониження заради досягнення мети,

також уникаю спонтанної активності, розслаблення, спокою та довготривалого відпочинку.

За опитувальником Спілбергера-Ханіна у мене низький рівень реактивної тривожності та помірна особистісна тривожність, свідчить про стійку схильності сприймати велике коло ситуацій не загрозливими, реагувати на такі ситуації без тривоги.

За диференціальними шкалами емоцій (за К. Ізардом) у мене в даний момент позитивне самопочуття. І найяскравіше вираженими в момент проведення методики в мене були емоції інтересу, радості та здивування.

Отже, за допомогою цих методик, опитувальників, тестів я дізналась про себе багато чого цікавого та нового, побачила у собі позитивні так і негативні сторони. Це мені дуже допомогло у самопізнанні, тепер я зможу краще розуміти себе, свої почуття та бажання. В подальшому я хотіла би дізнаватись про себе нові об'єктивні результати, а також діагностувати їх у людей і допомагати їм краще розуміти себе. Також я дуже рада, що набула корисної психодіагностичної практики, яка знадобиться для моєї майбутньої діяльності (Додаток 3).

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження отриманні такі узагальнення і висновки:

1. Темперамент – це закономірне співвідношення стійких індивідуальних особливостей особистості, які характеризують різноманітні сторони динаміки психічної діяльності і поведінки. Також темперамент як динамічна характеристика психічної діяльності особистості має певні властивості, які позитивно або негативно позначаються на його проявах. Існують такі властивості темпераменту як: сензитивність, реактивність, ригідність, пластичність, резистентність, екстравертованість та інтровертованість. Важливо сказати те, що центральна система зумовлюється тим, що темперамент визначає стиль поведінки людини та способи організації нею своєї діяльності. Генетично детерміновані властивості, що визначають атрибут структури особистості, зв'язав з темпераментом Дж. Айзенк та Б.Й.Цуканов. І саме до біологічно обумовлених підструктур особистості відноситься, перш за все, темперамент.

2. Технологія психодіагностичного визначення темпераменту охоплює такі процедури:

а) детальне ознайомлення із методикою Дж. Айзенка для визначення темпераменту та міжособистісної сумісності;

б) самотестування, для визначення власного темпераменту;

в) складання вибірки для свого дослідження Вибірка нашого емпіричного дослідження становила 100 осіб (студентів) віком від 16-23 років Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. О. Барвінського та юридичного факультету ТНЕУ;

г) підготовка бланків для респондентів, де чітко вказувались вимоги, як правильно проходити опитування.

д) ознайомлення з теорією опитування і підготовлення до його проходження

респондентів.

е) обробка результатів досліджуваних та подання якісного аналізу.

Тому зі 100 опитаних студентів:

- 49 людей виявились холеричним типом, у відсотках це становить 42,5% з яких 3,5% виявились нещирими при відповідях;
- 33 людини є сангвінічним типом, у відсотках це становить 29% з яких 3% виявились нещирими при відповідях;
- 24 людям притаманний меланхолічний тип, у відсотках це становить 21%, з яких 2,5 виявились нещирими при відповідях;
- 7 людей мають флегматичний тип, у відсотках це становить 6,5, з яких 2% виявились нещирими при відповідях. Зі 100 людей лише 1 людина має врівноважений тип темпераменту, це становить 1%.

Отже, для визначення темпераменту та міжособистісної сумісності важливу роль відіграв опитувальник Г.Айзенка, бо саме за допомогою нього ми можемо визначати свій тип темпераменту та віднести себе до одного із 32 типів типологічних характеристик щодо корекції та самокорекції.

Також потрібно констатувати що в психології та психодіагностиці з'явився новий, об'єктивний, оперативний, зручний метод для визначення типу темпераменту за Б.Й. Цукановим, який є дуже ефективним та приносить достовірні результати. Тому його варто завтусовувати для визначення типу темпераменту.

Список використаної літератури

1. Айзенг Г. Структура личности / Г.Айзенк. – СПб.: Ювента4 М.: КСП+, 1999. – 464 с.
2. Алфимова М. В. Генные основы темперамента и личности / М. В. Алфимова // Вопросы психологии. – 2000. – № 2. – С.128-139.
3. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Л.Ф.Бурлачук, С.М.Морозов. – СПб.: Питер, 1999. – 528 с.
4. Варій М. Й. Загальна психологія [Підручник] / М.Й. Варій. – для студ. Психол. і педагог, спеціальностей. – 2-ге видан., випр.. і доп. – К.: «Центер учбової літератури». – 2007. – 968 с.
5. Варій М.Й. Словник психологічних понять. [Електроний ресурс]. Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/5614/47/>
6. Выготський Л. Психология / Лев Выготський. – М.: Апрель Пресс; М.: ЭКСМО-Пресс, 2000. – 1006 с.
7. Ганс Айзенк и факторная теория типов [Електроний ресурс]. Режим доступу: <https://xreferat.com/77/828-1-gans-aiyzenk-i-faktornaya-teoriya-tipov.html>
8. Диференціальна психологія. [Електроний ресурс]. Режим доступу: http://pidruchniki.com/12920522/psihologiya/uyavlennya_pro_temperament_g-yu_ayzenka
9. Дослідження методики Айзенка [Електроний ресурс]. Режим доступу: <http://bukvar.su/psihologija/86847-Issledovanie-metodiki-Aiyzenka.html>
10. Ильін Є.П. Психологія індивідуальних відмінностей. Є. Ильін. – СПб.: Питер, 2004. – 355 с.
11. Кондаков И.М. Практикум з загальної психології. [Електроний ресурс]. Режим доступу: www.matlab.mgppu.ru/work/0011.htm

12. Личностный опросник Г. Айзенка ЕРІ: теоретические основы, показатели. [Електроний ресурс]. Режим доступу: <https://superstudent.com.ua/psihologiya/lichnostnyj-oprosnik-g-ajzenka-epi-teoreticheskie-osnovy-pokazateli-referat.html>
13. Рибалка В. Індивід та особистість у психологічній теорії часу Бориса Цуканова / В. Рибалка // Психологія і суспільство. – 2006. – № 3. – С. 32-57.
14. Рибалка В.В. Методологічні питання, наукової психології (досвід особистісно центрованої систематизації категоріально-поняттєвогго апарату): Навчально методологічний посібник. – К.: Ніка-Центер, 2003. – 204 с.
15. Рибалка В.В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: Монографія / За ред. Г.О.Балла. – К.: ІПППО АПН України, Деміур. – 1998. – 160 с.
16. Рибалка В.В. Особистісно центроване консультування клієнтів із патогенною психодинамічною не конгруентністю: Методичний посібник. К.: КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2005. – 54 с.
17. Стреляу Я. Роль темперамента в Психическом развитии / Я .Стреляу. – М., 1982. – 53 с.
18. Теплов Б.М. Проблемы индивидуальных различий. Б.М.Теплов. – М., 1961. – С. 56-63.
19. Труфімов Ю.Л. Психологія: [Підручник] / Ю.Л. Трофімов та ін. – 4-те вид., стереотип. – К.: Либідь. – 2003. – 560 с.
20. Укращение темперамента: Подборка статей // Здоровье. 2003. № 11. – С. 16-35.
21. Фурман О.Є. Простір і час у психологічному дискурсі / Оксана Євстахіївна Фурман // Психологія і суспільство. – 2017. – № 1. – С. 79-132.

- 22.Фурман А.В. Психодіагностика: навч.-метод. модульний комплекс із дисципліни . – Третє вид., скор. – Тернопіль, 2015. – 64 с.
- 23.Фурман А. Психодіагностична компетентність соціального працівника : [монографія] / Анатолій Васильович Фурман, Анна Володимирівна Дубно. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – 102 с.
- 24.Цуканов Б.Й. Время в психике человека: [монография] / Борис Йосифович Цуканов. – Одесса: Астропринт, 2000. – 220 с.
- 25.Цуканов Б.Й. Диференційна психологія: [конспект лекцій] / Б.Й.Цуканов. – Одеса: Астропринт. – 1999. – 68 с.